

**Статті за результатами II Всеукраїнської  
науково-практичної конференції  
«Ідентичності та політичні інститути»  
(24 квітня 2017 р., м. Ніжин)**

УДК 321.7 (477)

**Барановський Ф. В.,**доктор політичних наук, професор,  
завідувач кафедри політології та праваНіжинського державного університету імені Миколи Гоголя  
(Ніжин, Україна), E-mail: visnukdnu@i.ua

**ПАРИТЕТНА ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ:  
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ В ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ**

***Анотація.** В статті досліджуються особливості розвитку паритетної демократії в Україні в контексті сучасних європейських тенденцій вирішення гендерно чутливих питань в політичній сфері. На основі європейського досвіду проаналізовано поточну ситуацію щодо кількісних параметрів дотримання європейських гендерних вимог та розглянуто найбільш ефективні заходи щодо їх реалізації, а також стан справ із застосуванням цих заходів в Україні.*

*Проведений аналіз свідчить про комплексний характер проблеми вирішення гендерного балансу та представленості жінок, зокрема, у політичних партіях та законодавчих органах влади. На його основі зроблено висновок, що лише завдяки спільним зусиллям всіх релевантних акторів, включаючи державні структури, політичні партії, ЗМІ та організації громадського сектору із застосуванням комбінації різноманітних заходів щодо стимуляції залучення жінок до активної політичної діяльності є можливим досягнення гендерного паритету.*

***Ключові слова:** паритетна демократія, гендерний баланс, гендерні квоти, добровільні квоти політичних партій, жіночі фракції, гендерно чутливі організації громадського сектору.*

На сьогодні у глобальному дискурсі – на рівні міжнародних організацій, національних урядів, міждержавних структур і академічної спільноти — постійно лунає теза про необхідність забезпечення гендерної рівності в політиці, бізнесі, державному управлінні та інших організаціях. Більше ніж у третині країн світу існують правила, які вимагають, щоб жінки склали певну мінімальну кількість кандидатів або обраних представників, і число таких країн постійно зростає. Вони запроваджують паритетні або квотні принципи у керівних органах корпорацій, в судовій системі, серед керівників державного сектору, профспілках, політичних партіях та законодавчих органах влади.

Паритет є механізмом політики, який отримує найбільшу увагу від вчених, організацій міжнародного розвитку та ЗМІ. Він являє собою простий механізм, яке є відносно маловитратним для впровадження урядами і його результати легко виміряти.

Загалом, концепція «паритетної демократії» включає в себе різноманітні сфери гендерної справедливості, а не тільки присутність жінок у вищих ешелонах влади та управління.

Метою статті є дослідження особливостей розвитку паритетної демократії в Україні в контексті сучасних європейських тенденцій вирішення гендерно чутливих питань в політичній сфері.

Чи має бути паритет самоціллю? Або він є засобом для досягнення гендерної рівності в більш широкому сенсі? Це дискусійне питання. Оскільки, з одного боку

паритет може бути самоціллю, тому що невірно очікувати паритету автоматично, щоб домогтися значного прогресу щодо гендерної несправедливості. З іншого, – взагалі виникає питання в необхідності паритету, виходячи із стереотипу про існування так званих жіночих та чоловічих професій. В даному випадку паритет значною мірою ігнорує відмінності серед жінок – відмінності, які формують досвід, визначають інтереси та встановлюють погляди. Зокрема, йдеться про більші нахили жінок до гуманітарних професій, на протигагу природничим та технічним областям.

Зрештою, коли аналізується політична сфера, то під рівністю політичних прав мається на увазі існування гендерної справедливості. Однак, якщо, зокрема, йдеться про участь жінок у роботі законодавчих органів, факти свідчать про певну дискримінацію їхніх прав та інтересів.

По-перше, все ще існує значний дисбаланс між кількістю чоловіків та жінок в парламентах не на користь останніх. По-друге, хоча є деякі свідчення того, що жінки-парламентарі хотіли б вжити заходів, щоб мінімізувати гендерну несправедливість, існує мало доказів суттєвих змін в структурах комітетів, в правилах субординації і прерогативах партійних лідерів, які схильні до маргіналізації жінок у законодавчій політиці. Це проявляється в тому, що, не зважаючи на певне збільшення кількості законопроектів, які стосуються проблем жінок, знижується кількість їх проходження через парламент. По-третє, навіть за умов існування гендерних квот, переважна більшість нових жінок-депутатів приходить в якості представниць різних партій, вони розділені між партіями, мають підпорядковуватися партійній дисципліні і зобов'язані своїм становищем партійним босам, що врешті-решт зриває колективні дії. Проте, у останньому випадку, мова буде вже йти про протиставлення та антагонізм депутатів-жінок та депутатів-чоловіків, про певну війну статей, що напевно чи було б правильним в рамках нормального законодавчого процесу. Спробами об'єднання жінок в політиці, саме в зазначеному вище аспекті – під феміністичним уклоном, були спроби створення жіночих політичних партій.

Створення жіночих політичних партій є, з одного боку, заявою жінок про свою готовність до політичної діяльності. З іншого – виникнення жіночих політичних партій також свідчить, що в країні загалом і в її політичній сфері зокрема наявна дискримінація за статевою ознакою, що існує гендерна несправедливість, що такий стан справ став політичною проблемою, яку не розв'язують, зокрема, й інші політичні партії, і що потрібне політико-державне регулювання. Такі партії виникали в різні часи і в різних країнах світу. В Україні, починаючи з 1997 року, Міністерство юстиції України зареєструвало шість політичних партій жіночого спрямування. Серед них – партія «Жінки України», Всеукраїнська партія «Жіночі ініціативи», партія «Солідарність жінок України, Всеукраїнське політичне об'єднання «Жінки за майбутнє та ін. Але всі вони вже припинили свою діяльність, тобто ці спроби виявилися невдалими [1, с. 36].

Отже, на нашу думку, проблема повинна бути розв'язана в контексті вищезазначених перших двох аспектів дискримінації жінок в політичній сфері.

Щодо гендерної ситуації у вітчизняному парламенті, то згідно даних Комітету виборців України Верховна Рада VIII скликання має найбільше жінок-народних депутатів за всю історію незалежної України. До парламенту обрано 47 жінок, або 11,1% загального складу. Для порівняння, у Верховній Раді попереднього скликання було 9,9% жінок (44 особи), а у ВР першого скликання – лише 2,3% (11 осіб). В цьому плані можна сказати, український парламент стає більш збалансованим. Втім, до світової практики ще далеко – в середньому, в парламентах світу 22% жінок, а в Європі цей показник сягає 25% [2].

Специфіка України свідчить, що вибори в багатомандатних округах більш сприятливі для обрання жінок-кандидатів, ніж в одномандатних. Проблема полягає у тому, що мажоритарна складова виборчої системи, з її жорсткою кон-

курентною боротьбою, яка доповнюється стереотипами щодо жінок у політиці, наявністю елементів використання адміністративного ресурсу, котрі переростають в різноманітні зловживання і порушення закону, не сприяє обранню жінок до парламенту.

З 47 жінок, обраних до парламенту, тільки 2 отримали мандат в мажоритарних округах. Обидві обрані у Львівській області. Це означає, що мажоритарна складова привела до парламенту тільки 1% відсоток жінок (2 з 198 нардепів), а партійні списки – 20% (45 з 225). Подібна ситуація спостерігалась і у 2012 році [2].

Хоча представництво статей у парламенті 8 скликання стало більш збалансованим, порівняно з парламентами попередніх скликань, згідно з Цілями Тисячоліття ООН Україна мала забезпечити ще до 2015 року гендерне співвідношення у законодавчому органі на рівні не менше 30 жінок до 70 чоловіків [3].

Для досягнення таких показників, виходячи з сучасних українських умов, не можна обійтися без вживання додаткових заходів щодо досягнення цього мінімального показника на майбутніх виборах. Зрозуміло, що на певний час треба відмовитися від мажоритарної складової виборів.

Такі заходи можуть передбачати, наприклад, впровадження гендерних квот за пропорційною складовою виборчої системи з відкритими списками.

Квотування має сприяти процесу формування парламентів на рівних гендерних принципах. Дана проблема є важливою на різних рівнях. Йдеться як про регіональні та національні структури, так й про міжнародні. Існують певні показники мінімальних стандартів гендерного співвідношення у колегіальних виборних органах влади.

Зокрема, ще у березні 2003 року Комітет Міністрів Ради Європи прийняв рекомендацію Rec (2003) 3 Про збалансовану участь жінок і чоловіків у політичному і суспільному прийнятті рішень. Ця рекомендація пропонує державам-членам вжити заходів для поліпшення ситуації, яка може бути названою демократичним дефіцитом, що відображає нерівну участь і представленість жінок у політичному та суспільному житті, зокрема на рівні прийняття рішень [4]. Відправною точкою даної рекомендації є визначення «збалансована участь жінок і чоловіків». Це визначення описує збалансовану участь жінок і чоловіків в сенсі 40% представлення обох статей у будь-якому органі для прийняття рішень у політичному та суспільному житті. Цей відсоток встановлює, таким чином, кількісний поріг паритету, з 40% жінок і 40% чоловіків, решта 20% відкриті для будь-якої статі в рамках гнучких підходів.

Такий кількісний поріг зі значною кількістю жінок має прокласти шлях для ефективної рівної участі, не тільки з кількісної точки зору, але і з якісної.

Рекомендації висувають набір цілей, принципів і заходів, які повинні бути прийняті в цілях усунення диспропорцій в політичній участі і забезпеченні збалансованої участі жінок і чоловіків. Дані цілі, прагнення до яких висловлює справжню політичну прихильність до гендерної рівності в прийнятті рішень як чиннику та умови демократії, включають в себе:

- захист і надання громадянських і політичних прав з особливим акцентом на індивідуальних виборчих правах;
- перегляд законодавства і практики з метою переконання, що рівність між жінками і чоловіками гарантовано;
- прийняття спеціальних заходів для стимулювання і підтримки участі жінок в прийнятті політичних і суспільних рішень, а саме створення чіткого плану для досягнення збалансованої участі.

Незважаючи на вищезазначені рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи жінки як і раніше є неповністю представленими на посадах, пов'язаними з прийняттям рішень на всіх рівнях. Дійсно, в більшості держав ЄС, парламенти і уряди на всіх рівнях не відображають склад суспільств, які вони представляють. Хоча частка жінок-членів у парламентах держав ЄС збільшилася з 22,1% у жовтні 2004 року до

28,7 % у листопаді 2016 року, темпи прогресу ледве перевищують піввідсотка в рік [5, с. 32].

В цьому аспекті важливим виявляється дослідження питання підвищення спроможності та зацікавленості політичних партій щодо розв'язання проблеми гендерного паритету. Є очевидним, що для досягнення цих завдань партії мають існувати у певному законодавчому, структурному, інституціональному та соціальному середовищі, іншими словами, в умовах, які мають сприяти їхньому ефективному реагуванню на гендерні вимоги.

Ситуація, за якої політичні партії починають відповідати гендерним вимогам, визначається контекстною структурою політичної сфери.

Нашу думку, одним з таких чинників може бути якнайшвидша інституціоналізація партійної системи, становлення поміркованої системи з партіями, які мають сталу ідеологію, є укоріненими в політичному спектрі. Такі політичні партії більш схильні до дотримання порядку денного в галузі гендерної політики, можуть бути більш чуйними для гендерних проблем, оскільки вони мають більш прозору і доволі чітко відрегульовану усталену структуру, що сприяє підвищенню рівня відповідальності.

Також, спроможність політичних партій відповідати гендерним трендам залежить від соціально-економічних і культурних тенденцій, які можуть сприяти чи заважати реалізації завдань гендерного паритету.

Якщо йдеться про Україну, то поступова зміна економічної структури суспільства та соціо-культурної парадигми в рамках прагнення побудувати демократичну, правову державу з розвиненими ринковою економікою і громадянським суспільством призвело до переосмислення ролі жінок в багатьох сферах суспільного життя і сферах прийняття рішень, їхньої активної самореалізації. Поступовий процес європейської інтеграції лише підсилює дані тенденції.

В контексті європейських тенденцій основною стратегією, яка може вплинути на ступінь відданості політичних партій принципам гендерного паритету, є стратегія позитивної дискримінації (квоти). Введення квот є суттєвим чинником заохочення політичних партій до дотримання гендерного балансу.

Виходячи з даних, які наведено у робочому документі Мережі Європейської Комісії по просуванню жінок у процесі прийняття рішень в політиці та економіці під назвою «Інструмент квот: різні підходи в Європі», у ряді європейських країн, таких як Бельгія, Франція, Греція, Португалія, Іспанія, Словенія і Польща, на законодавчому рівні було введено гендерні квоти на виборах у національні парламенти, тоді як в інших країнах, таких як Німеччина, Швеція і Великобританія застосовуються добровільні партійні квоти [6].

Введення гендерних квот призвело до швидкого і значного збільшення представленості жінок у політичній сфері. Проте, більша чи менша ефективність квот залежить також від виборчої системи. В пропорційних виборчих системах, принцип застіжки-блискавки, де кандидати у списку повинні бути по чергово чоловіком і жінкою, може забезпечити ефективне рішення в умовах збалансованого формування списків кандидатів [6]. Звичайно, в рамках системи відкритих списків виборці мають право самі віддавати перевагу окремим кандидатам незалежно від статі і вони можуть просуватися по списку згідно зростання власного рейтингу. Це може призводити до проходження далі більшої кількості чоловіків. Проте, теоретично, пройти далі може і більша кількість жінок. У мажоритарних системах, таких як у Великобританії, принцип квотування також виявився ефективним інструментом. Водночас разом з існуванням квотного принципу важливу роль відіграє застосування санкцій у разі недотримання цих вимог. Відхилення списків кандидатів є однією з найбільш ефективних санкцій.

Отже для України європейський досвід є дуже цікавим і корисним для подолання гендерних дисбалансів. На його основі вважали б за доцільне запровадити добровільні партійні квоти як тимчасові заходи збільшення кількості жінок у

політиці на найвищих рівнях прийняття рішень. Саме такий тип квот свідчить про демократичні орієнтації партійних сил і може бути використаний партіями для пропагування власної унікальності на українській політичній сцені.

Проте квоти не є єдиним способом домогтися більш збалансованого представництва в національних парламентах та стимулювати політичні партії враховувати гендерну проблематику.

Здатність організацій, що займаються гендерною проблематикою, залучити на свою сторону союзників і прихильників, в тому числі серед владних структур, партійного керівництва та активу, які будуть стимулювати і підтримувати їхні вимоги, а також сформулювати аргументацію таким чином, щоб переконати партії у легітимності цих вимог з одного боку, і у загрозах для них щодо втрати підтримки (особливо в плані голосів), є важливим елементом при визначенні, чи є ці організації більш або менш спроможними захищати принципи паритетної демократії.

У партіях, які знаходяться ближче до вищезгаданих принципів, жінки, як правило, добре організовані і можуть виконувати узгоджені і професійні колективні дії, вони мають зв'язки з іншими організаціями підтримки та громадянським суспільством, що забезпечують вищий політичний вплив.

У грудні 2011 р. У Верховній Раді України було створено міжфракційне депутатське об'єднання «Рівні можливості», яке продовжило свою роботу після виборів до парламенту восени 2012 р., до нього увійшли 26 депутаток і депутатів із різних фракцій. Учасники об'єднання підготували низку законопроектів з питань розширення прав жінок та сприяння гендерній рівності, а також поширювали ідеї рівноправності у Верховній Раді та серед українського суспільства загалом [7, с. 39].

У більшості розвинених європейських країн підтримка гендерних ініціатив з боку політичних партій була досягнута завдяки постійним процесам координації між жінками та розробки стратегії їх дій. Здатність жінок до координації зусиль була дуже важливим визначальним фактором, наприклад, щодо ухвалення квот на керівні та виборні посади.

В Україні 24 березня 2016 року була створена Громадська рада з гендерних питань. До громадської ради увійшли представники/ці міжфракційного депутатського об'єднання «Рівні можливості», українські та міжнародні громадські організації, експерти/ки з питань гендерної рівності та недискримінації. Завданням ради є робота у кількох напрямках задля покращення становища жінок та встановлення гендерної рівності в Україні. Поміж всього — створення мапи гендерних програм, а також розроблення комплексної методології гендерної оцінки законодавчих актів.

Одинадцятого квітня відбулося засідання Громадської ради з гендерних питань. Захід пройшов з ініціативи Міжфракційного депутатського об'єднання «Рівні можливості» у співпраці з Національним демократичним інститутом (NDI)[8]. Як зазначила координаторка Гендерної ради Лариса Кобелянська: «У раду входять представники тих організацій, які роками працюють над впровадженням гендерної рівності, а отже мають широкі напрацювання у своїх напрямках, і дуже зацікавлені, щоб ці напрямки і результати, які були досягнуті за роки роботи, знаходили своє продовження у законопроектах і нормативних актах, поширювалися в інші регіони, інституалізувалися. Таким чином, є дуже висока зацікавленість учасників у тому, аби був результат» [8].

Завдяки згуртуванню через партії, громадський сектор і в межах політичних інститутів, стратегічній роботі з визначення своїх вимог, створенню альянсів з авторитетними лідерами (в тому числі чоловіками) жінки можуть домогтися підтримки своїх вимог і створювати тиск на політичні інститути щодо утвердження гендерної політики.

Політичний вплив або переговорна сила гендерних акторів значною мірою залежить від їх здатності уявляти наявні політичні можливості для вироблення стратегії своїх дій, мобілізації і використання своїх ресурсів, успішного висування своїх

вимог із залученням якомога більшого числа союзників і прихильників. Йдеться про організації громадського сектору гендерної спрямованості, засоби масової інформації тощо, які можуть сприяти заохоченню жінок до участі у політичних структурах влади і ухвалення рішень.

Важливі ініціативи щодо розширення участі жінок у прийнятті рішень реалізуються на рівні громадських організацій, які як лобіюють це перед Урядом та парламентом, так і вживають відповідних зусиль для гендерного збалансування серед власного керівництва. Показовим є приклад Асоціації міст України (громадської організації, яка об'єднує 456 міст-партнерів), яка традиційно була гендерно нейтральною. У 2012 р. в Асоціації було створено секцію з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, прийнято Стратегію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, у результаті чого були внесені зміни до Статуту Асоціації щодо представленості жінок – міських голів у Правлінні Асоціації шляхом введення спеціальних тимчасових заходів (5 % квоти для жінок у складі Правління Асоціації). У грудні 2012 р. до Правління Асоціації було обрано 5 жінок – міських голів, що становило майже 10 % загальної чисельності Правління (хоча впродовж 20 років існування Асоціації у складі її Правління не було жодної жінки) [7, с. 39].

Одним із способів для жінок вийти на політичну арену є участь у національних жіночих рухах. Така участь може надати їм повноваження та лідерські навички, які є необхідними, щоб стати потенційним майбутнім кандидатом на виборні політичні посади. Жіночі рухи також можуть впливати на політичні платформи партій і допомагати пересвідчуватися, що питання, які становлять особливий інтерес для жінок, з усією серйозністю вирішуються усіма політичними партіями.

У більш широкому сенсі, організації громадського сектору, в тому числі жіночі, організації із захисту прав людини, профспілки та інші інститути громадянського суспільства за допомогою різних способів можуть зробити свій внесок у просуванні участі жінок у політичному житті. Ці способи можуть включати в себе визначення жінок в якості кандидатів, проведення тренінгів з роботи зі ЗМІ, розвиток мереж для просування жінок у політиці, допомога у громадянській та виборчій освіті з урахуванням гендерних факторів.

Також серед заходів із зміцнення прав жінок та усунення перешкод на шляху до участі в політичному житті можна виокремити такі як:

- забезпечення підвищення кваліфікації та навчання жінок-членів організацій громадянського суспільства і жінок-журналістів;
- покращення доступу жінок до правосуддя;
- підтримка місцевих зусиль у відстоюванні законних прав, які дозволяють жінкам повною мірою брати участь у політичному та економічному житті суспільства;
- нарощування потенціалу організацій громадянського суспільства в підтримці участі жінок у політичному житті і у процесі прийняття рішень.

Щодо засобів масової інформації, особливо електронних, то вони відіграють найважливішу роль у формуванні інтересів та установок виборців. Те як ЗМІ зображують жінок і гендерні питання, і чи можуть вони транслювати ефективні меседжі стосовно гендерної просвіти виборців, може неабияким чином впливати на участь жінок у виборах.

Загалом, виборче законодавство і законодавство про засоби масової інформації створюють певні рамки, що визначають роль ЗМІ у виборах. У більшості випадків формальні правила, що регулюють висвітлення кандидатів у ЗМІ, є гендерно-нейтральними. У дійсності, однак, практики ЗМІ можуть опосередковано ставити жінок в несприятливе становище. Наприклад, це може бути неформальна дискримінація в обмеженні можливостей виходу в ефір на телебаченні та радіо. Навіть коли ефірний час ретельно регулюється, ціна реклами може бути поза досяжністю кандидатів-

жінок. Жінки найчастіше отримують рівний ефірний час у країнах, де забезпечуються однакова кількість безкоштовного ефірного часу для всіх кандидатів і ліміти на платну політичну рекламу. В цьому аспекті регулятивно закріплений додатковий ефірний час для жінок може слугувати в якості стимулу для політичних партій щодо висунення і підтримки кандидатів-жінок. В Україні цьому питанню ще не приділяється достатньої уваги. Саме тому організації громадського сектору, чутливі до гендерних питань, а також міжфракційні жіночі об'єднання мають якомога активніше лобіювати це питання щодо його нормативного вирішення.

Таким чином, у якості висновку варто зауважити, що не дивлячись на деякі спроби врахування європейського досвіду сприяння політичній партисіпації жінок в Україні, існують певні аспекти, які, на наш погляд, потребують своєї реалізації.

В Україні бракує жіночих фракцій при політичних партіях як впливових акторів, і жодну партію при владі не можна назвати дійсно дружньою до жінок. Жіночі фракції часто можуть впливати на партійні посади, особливо з питань, що становлять особливий інтерес для жінок. Вони найбільш ефективні, якщо безпосередньо пов'язані з керівництвом. Політичні партії, які мають внутрішню організацію жінок, які добре скоординовані, і які здатні мобілізувати ресурси, як правило, краще реагують на потреби жінок.

Також серед певних аспектів покращання гендерної ситуації можна виокремити такі: введення питання забезпечення гендерної рівності в українському суспільстві до програм партій; створення добровільних квот; створення стимулів для політичних партій для висунення кандидатів-жінок, в тому числі ресурсів, навчання і підвищення доступу до ефірного мовлення; надання консультацій з питань законодавства, виборчих систем та інших практик, які можуть сприяти участі жінок у виборчому процесі; проведення тренінгів для політичних партій, журналістів тощо, щоб донести важливість політичної участі жінок і врахування гендерної проблематики; забезпечення навчання та інші види підтримки жінок-кандидатів; лобіювання законодавчих змін, спрямованих на розширення прав і можливостей жінок; переконання міжнародних донорів для підтримки проектів, спрямованих на розширення участі жінок у політичному житті; забезпечення висвітлення у ЗМІ політичного контексту гендерної проблематики при одночасному уникненні негативних гендерних стереотипів; акцентування у програмах новин уваги на питаннях, які викликають особливу стурбованість жінок.

Отже, розвиток політичної участі жінок Україні вимагає цілеспрямованих зусиль не тільки самих жінок, але і з боку всіх релевантних до гендерних питань акторів, від органів влади, політичних партій до ЗМІ та різноманітних організацій громадського сектору.

#### **БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:**

1. Основи гендерної політики в системі державного управління: навчально-методичний комплекс дисципліни для слухачів курсів підвищення кваліфікації державних службовців, керівників державних підприємств і організацій та працівників органів місцевого самоврядування / укладники В. А. Гошовська, Н. Г. Протасова; Національна академія державного управління при Президентові України. – К., 2011. – 120 с.

2. КВУ: в новому парламенті найбільше жінок за всю історію (12.11.2014), – URL: <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/> (Дата звернення 26.04.2017)

3. Цілі розвитку тисячоліття: Україна 2015, ціль № 6 «Забезпечення гендерної рівності», – URL: <http://www.ukraine2015.org.ua/tsil6> (Дата звернення 26.04.2017)

4. Council of Europe, Committee of ministers. Recommendation Rec(2003)3 of the Committee of Ministers to member states

on balanced participation of women and men  
in political and public decision making (Adopted by the Committee of Ministers on 12 March 2003 at the 831st meeting of the Ministers' Deputies), – URL: <http://www.legislationline.org/documents/id/15585> (Accessed 26.04.2017)

5. 2017 Report on Equality between Women and Men in the EU. – Brussels: European Commission, 2017. – 68 pp.

6. European Commission's Network to Promote Women in Decision-making in Politics and the Economy. Working Paper «The quota-instrument: different approaches across Europe», – URL: [http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/quota-working\\_paper\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/quota-working_paper_en.pdf) (Accessed 26.04.2017)

7. Гендерна політика та інституційні механізми її реалізації в Україні. Національний огляд виконання Україною Пекінської декларації та Платформи дій і заключних документів Двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН / Укладач: Михайло Корюкалов. – К., 2014. – 120 с.

8. Гендерна громадська рада: нові можливості, – URL: <http://povaha.org.ua/henderna-hromadska-rada-novi-mozhlyvosti/> (Дата звернення 26.04.2017)

#### REFERENCES:

1. Osnovy hendernoї polityky v systemi derzhavnoho upravlinnia: navchalno-metodychnyi kompleks dystsypliny dlia slukhachiv kursiv pidvyshchennia kvalifikatsii derzhavnykh sluzhbovtziv, kerivnykiv derzhavnykh pidpriemstv i orhanizatsii ta pratsivnykiv orhaniv mistsevoho samovriaduvannia [Gender policy framework in the public administration: educational-methodical complex for courses of improvement of qualification of civil servants, managers of state enterprises and organizations, and members of local authorities] / ukladnyky V. A. Hoshovska, N. H. Protasova; Natsionalna akademiia derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. – K., 2011. – 120 s.

2. KVU: v novomu parlamenti naibilshe zhinok za vsiu istoriiu (12.11.2014) [CVU: in the new Parliament the most women in history], – URL: <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/> (Accessed 26.04.2017)

3. Tsili rozvytku tysiacholittia: Ukraina 2015, tsil № 6 «Zabezpechennia hendernoї rivnosti» [The Millennium development goals: Ukraine 2015, goal 6 «Ensuring gender equality»], – URL: <http://www.ukraine2015.org.ua/tsil6> (Accessed 26.04.2017)

4. Council of Europe, Committee of ministers. Recommendation Rec(2003)3 of the Committee of Ministers to member states on balanced participation of women and men in political and public decision making (Adopted by the Committee of Ministers on 12 March 2003 at the 831st meeting of the Ministers Deputies), – URL: <http://www.legislationline.org/documents/id/15585> (Accessed 26.04.2017)

5. 2017 Report on Equality between Women and Men in the EU. – Brussels: European Commission, 2017. – 68 pp.

6. European Commissions Network to Promote Women in Decision-making in Politics and the Economy. Working Paper «The quota-instrument: different approaches across Europe», – URL: [http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/quota-working\\_paper\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/quota-working_paper_en.pdf) (Accessed 26.04.2017)

7. Genderna polityka ta instytutsiini mekhanizmy yii realizatsii v Ukraini. Natsionalnyi ohliad vykonannia Ukrainoiu Pekinskoї deklaratsii ta Platformy dii i zakliuchnykh dokumentiv Dvadtsiat tretioї spetsialnoї sesii Heneralnoї Asamblei OON [Gender policy and institutional mechanisms for its implementation in Ukraine. National review of Ukraine's implementation of the Beijing Declaration and Platform for action and the outcome documents of the Twenty-third special session of the UN General Assembly] / Ukladach: Mykhailo Koriukalov. – K., 2014. – 120 s.

8. Henderna hromadska rada: novi mozhlyvosti [Gender social Council: new opportunities], – URL: <http://povaha.org.ua/henderna-hromadska-rada-novi-mozhlyvosti/> (Accessed 26.04.2017)

**Барановский Ф. В.**, доктор политических наук, профессор, заведующий кафедрой политологии и права Нежинского государственного университета имени Николая Гоголя (Нежин, Украина), E-mail: [visnukdnu@1.ua](mailto:visnukdnu@1.ua)

#### **Паритетная демократия в Украине: особенности развития в политической сфере.**

*Аннотация.* В статье исследуются особенности развития паритетной демократии в Украине в контексте современных европейских тенденций решения гендерно чувствительных вопросов в политической сфере. На основе европейского опыта проанализирована текущая ситуация относительно количественных параметров соблюдения европейских гендерных требований и рассмотрены наиболее эффективные мероприятия по их реализации, а также состояние дел с применением этих мер в Украине.

*Проведенный анализ свидетельствует о комплексном характере решения проблемы гендерного баланса и представленности женщин, в частности, в политических партиях*



и законодательных органах власти. На его основе сделан вывод, что только благодаря совместным усилиям всех релевантных акторов, включая государственные структуры, политические партии, СМИ и организации общественного сектора с применением комбинации различных мер по стимуляции привлечения женщин к активной политической деятельности возможно достижение гендерного паритета.

**Ключевые слова:** паритетная демократия, гендерный баланс, гендерные квоты, добровольные квоты политических партий, женские фракции, гендерно чувствительные организации общественного сектора.

**Baranowskiy F.**, doctor of political Sciences, Professor, head of the Department of political science and law, Nizhyn state University named after Mykola Gogol (Nizhyn, Ukraine), E-mail: visnukdnu@i.ua

#### **Parity democracy in Ukraine: features of the development in the political sphere.**

**Abstract.** In the article the features of development of parity democracy in Ukraine in the context of contemporary European trends addressing gender sensitive issues in the political sphere. On the basis of the European experience analyzed the current situation regarding quantitative parameters comply with European gender requirements and the most effective measures for their implementation, as well as the status of implementation of these measures in Ukraine.

The analysis shows the complex nature of addressing gender balance and representation of women, particularly in political parties and the legislature. On its basis the conclusion is made that only through the joint efforts of all relevant actors, including governmental structures, political parties, media and organizations of the public sector with the use of a combination of various measures to stimulate the involvement of women in political activities it is possible to achieve gender parity.

**Keywords:** parity democracy, gender balance, gender quotas, voluntary quotas of political parties, the women's coalition, gender sensitive organizations of the public sector.

УДК 316.485.22:32

**Балабан Р. В.,**

кандидат політичних наук,  
старший науковий співробітник,  
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень  
ім. І. Кураса. НАН України  
(Київ, Україна), E-mail: visnukdnu@i.ua

### **ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ПРОТЕСТУ ВІТЧИЗНЯНОЮ НАУКОЮ (ВІД ПРАКТИКИ РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ ДО ПЕРШОПОЧАТКІВ ДОСЛІДЖЕНЬ У ВІТЧИЗНЯНИХ ДИСЕРТАЦІЯХ)**

**Анотація.** У статті наголошується, що політичний протест, як такий у радянський період тотально відкидався і не міг бути предметом дослідження. Була вироблена єдина практика стосовно до незгодних з офіційним укладом, а саме – фізичне знищення або ізоляція.

Політичний протест став наразі дотичним предметом дослідження у вітчизняній науці і потребує ґрунтовного наукового осмислення за для вироблення концепту взаємодії, реагування, врегулювання між державою і суб'єктом протесту та іншими учасниками громадянського суспільства.

**Ключові слова:** політичний протест, протестний рух, протестна дія, опозиція, дослідження.

Суспільно-політична школа радянського періоду (йдеться про СРСР) розглядала суспільний розвиток фактично на основі класової боротьби (ми досліджуємо радянський період, як такий, що передував сучасному етапу і залишив досить багато власних характеристик в сучасній політичній системі України). Суть класової боротьби полягає в політичному протесті одного класу проти іншого, як рабів